

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Кафедра _____

ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан

24' 03 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКИХ СТОСУНКІВ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Ступінь вищої освіти _____

БАКАЛАВР

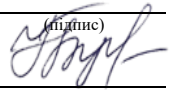
(бакалавр, магістр)

Факультет (назва)	Галузь знань (шифр і назва галузі знань)	Спеціальність (шифр і назва спеціальності)	Освітня програма (назва освітньої програми)
Здоров'я людини	05 Соціальні та поведінкові науки	053 Психологія	«Психологія»

Розробники: к. психол. н., доц. Бугайова Н. М.

(прізвище та ініціали, посада, науковий ступень та вчене звання)

(підпис)

(прізвище та ініціали, посада, науковий ступень та вчене звання)

(підпис)

(прізвище та ініціали, посада, науковий ступень та вчене звання)

(підпис)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри (предметної комісії):

(назва кафедри)

Протокол № 9 від 15 03 20 23 р.

Завідувач кафедри (голова предметної комісії):

(підпис)

Ю.О.Бошонкова

(прізвище та ініціали)

Схвалено методичною комісією факультету:

(назва факультету)

Протокол № 1 від 23 03 20 23 р.

Голова методичної комісії:

(підпис)

В.Ю.Тарасов

(прізвище та ініціали)

Передумови для вивчення

Дисципліни, що забезпечують		
Семестр	Найменування дисципліни	Найменування теми
Без необхідних обов'язкових попередніх та супутніх модулів (дисципліни)		

Програма навчальної дисципліни

Розподіл годин за навчальним планом підготовки:

Загальна кількість годин – 150 годин / 5 кредити ЕКТС

Лекції - 28 годин

Практичні заняття – 14 годин

Самостійна робота – 108 годин

Вид заняття	Короткий зміст навчальних занять, тематика індивідуальних та/або групових завдань	Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання	Кількість отримуваних балів min-max
Тема 1. Психологічна характеристика дитячо-батьківських стосунків			
Лекції (2 години)	<p><u>Стислий зміст.</u> Поняття дитячо-батьківських стосунків. Культурно-історичні аспекти взаємодії батьків і дітей. Відношення до дітей в архаїчних культурах. Зміна відношення до дітей у європейських культурах. Особливості відношення до дітей на вітчизняному просторі. Положення дітей і відношення до них у сучасному світі.</p>	Участь в обговоренні, зворотній зв'язок	0-0,72
Самостійна робота (10,8 годин)	<p><u>Стислий зміст.</u> Робота з науковою літературою, з наукометричними базами. Конспектування, складання тезисів щодо додаткової літератури з вивченого матеріалу. Робота з презентаціями.</p>	Навчальна робота, письмове представлення підготовленого матеріалу	0-3,2
Тема 2. Основні моделі дитячо-батьківських стосунків			
Лекції (2 години)	<p><u>Стислий зміст.</u> Психоаналітична модель сімейного виховання (З Фройд, Е. Еріксон, Е. Фромм, Ф. Дольто, Д. В. Віннікотт, К. Бютнер, Е. Берн). Біхевіористична модель сімейного виховання (Дж. Уотсон, Б. Скіннер, Р. Сірс, А. Бандура). Гуманістична модель сімейного виховання (А. Адлер, Р. Дрейкурс,</p>	Участь в обговоренні, зворотній зв'язок	0-0,72

	Д. Нельсен, Л. Лотт, Х. С. Гленн, Т. Гордон, К. Роджерс). Моделі батьківсько-дитячих стосунків у «народній психології розвитку» (Folk developmental psychology), «усвідомлене батьківство».		
Практичні заняття (2 години)	Тема. Психологічний зміст дитячо-батьківських стосунків <u>Стислий зміст.</u> Психологія дитячо-батьківських стосунків як наукова дисципліна. Культурно-історичні аспекти взаємодії батьків і дітей. Психоаналітична модель сімейного виховання. Біхевіористична модель дитячо-батьківських відносин. Гуманістична модель сімейного виховання. Моделі батьківсько-дитячих стосунків у «народній психології розвитку».	Участь в обговоренні, письмове виконання завдань, індивідуальні завдання	0-4,0
Самостійна робота (10,8 годин)	<u>Стислий зміст.</u> Робота з науковою літературою, з наукометричними базами. Конспектування, складання тезисів щодо додаткової літератури з вивченого матеріалу. Робота з презентаціями.	Навчальна робота, письмове представлення підготовленого матеріалу	0-3,2
Тема 3. Сім'я як перший інститут соціалізації дитини			
Лекції (2 години)	<u>Стислий зміст.</u> Виховання, розвиток та соціалізація особистості дитини. Структура та стадії соціалізації. Фактори соціалізації. Специфіка сімейної соціалізації. Фактори впливу сім'ї на соціалізацію дитини. Функції сім'ї в розвитку особистості дитини. Стадії психічного розвитку дитини. Вікова динаміка взаємостосунків між дитиною та батьками: особливості пренатального періоду, період немовляти, ранній вік, дошкільний вік, молодший шкільний вік, підлітковий вік, юнацький вік, молодість дітей. Спілкування батьків і дітей як детермінанта розвитку особистості дитини. Стили спілкування батьків з дитиною. Проблема ефективного слухання дитини. Ти-висловлювання і Я-висловлювання в спілкуванні з дитиною.	Участь в обговоренні, зворотній зв'язок	0-0,72

Самостійна робота (10,8 годин)	<p><u>Стислий зміст.</u> Робота з науковою літературою, з наукометричними базами. Конспектування, складання тезисів щодо додаткової літератури з вивченого матеріалу. Виконання психодіагностичних методик та вправ. Робота над презентаціями.</p>	Навчальна робота, письмове представлення підготовленого матеріалу	0-3,2
Тема 4. Батьківство як соціокультурний і психологічний феномен			
Лекції (2 години)	<p><u>Стислий зміст.</u> Системний підхід до розуміння психологічної сутності та формування батьківства. Визначальні фактори формування батьківства (рівень суспільних впливів, вплив батьківської родини, вплив власної родини, індивідуальний рівень). Етапи становлення батьківства. Батьківські ролі. Батьківство як психологічний феномен. Компоненти батьківства (сімейні цінності, батьківські настанови та очікування, батьківські почуття, батьківські позиції та батьківська відповідальність, батьківське ставлення, стилі сімейного виховання). Батьківське ставлення та його компоненти. Батьківська позиція та батьківська установка. Типи батьківського ставлення. Типи батьківських позицій. Основні типи неправильних батьківських позицій: відкидаюча, що ухиляється, надмірно вимоглива, що надмірно оберігає.</p>	Участь в обговоренні, зворотній зв'язок	0-0,72
Практичні заняття (2 години)	<p>Тема. Вплив сім'ї на формування особистості дитини <u>Стислий зміст.</u> Основні характеристики та інтегральні показники дитячо-батьківських стосунків. Параметри дитячо-батьківських стосунків. Роль сім'ї в соціалізації дитини. Основні складові поняття «батьківство». Психологічні механізми впливу батьків на особистість дитини. Ролі, які нав'язують дитині в сім'ї. Психологічні особливості сімейного спілкування.</p>	Участь в обговоренні, письмове виконання завдань, індивідуальні завдання	0-4,0
Самостійна робота	<p><u>Стислий зміст.</u></p>	Навчальна робота,	0-3,2

(10,8 годин)	Робота з науковою літературою, з наукометричними базами. Конспектування, складання тезисів щодо додаткової літератури з вивченого матеріалу. Виконання психодіагностичних методик та вправ. Робота над презентаціями.	письмове представлення підготовленого матеріалу	
Тема 5. Батьківство та материнство як складові дитячо-батьківських стосунків			
Лекції (4 години)	<p><u>Стислий зміст.</u></p> <p>Материнство як психологічний феномен (материнський інстинкт, онтогенез материнства, фактори, що сприяють формуванню материнства, готовність до материнства, психологічні особливості вагітних жінок готових та неготових до материнства). Материнська деривація. Вплив внутрішньоутробного виховання на дитину. Фактори та умови психічного ризику для майбутньої дитини (стреси матері у період вагітності, страхи жінки протягом вагітності, негативне відношення до вагітності). Психологічний супровід вагітності та підготовка батьків до народження дитини. Особливості батьківсько-дитячих стосунків в період новонародженості. Вплив психологічної прив'язаності матері та немовляти на подальший розвиток дитини (теорія Дж. Боулбі та М. Ейнсворт). Роль матері в соціалізації дитини. Мати як опосередковуюча ланка у спілкуванні батька та дитини. Сурогатне материнство. Поняття та формування батьківства. Психологічна готовність до батьківства. Соціальна природа батьківства, його структура і функції. Типи батьків. Вплив батька на розвиток особистості дитини. Детермінанти участі батька у вихованні дитини. Онтогенез батьківської сфери. Гендерна ідентичність чоловіка як детермінанта батьківства. Батьківство як частина</p>	Участь в обговоренні, зворотній зв'язок	0-1,44

	особистісної сфери чоловіка: мотивація та цінність батьківства. Моделі взаємовідносин батька та дитини на різних етапах розвитку суспільства. Роль батька в процесі соціалізації дитини. Відсутність чоловічої або жіночої ролі в родині. Відмінності материнської та батьківської позиції по відношенню до дитини та їх виховні функції.		
Практичні заняття (2 години)	Тема. Феномени материнства та батьківства у психологічній науці <u>Стислий зміст.</u> Материнство та батьківство як психологічні феномени. Готовність батьків до народження дитини. Роль батька та матері в структурі дитячо-батьківських стосунків. Вплив батька на розвиток дитини. Відмінності материнської та батьківської позиції по відношенню до дитини та їх виховні функції.	Участь в обговоренні, письмове виконання завдань, індивідуальні завдання	0-4,0
Самостійна робота (10,8 годин)	<u>Стислий зміст.</u> Робота з науковою літературою, з наукометричними базами. Конспектування, складання тезисів щодо додаткової літератури з вивченого матеріалу. Виконання рекомендованих вправ та психодіагностичних методик. Робота над презентаціями.	Навчальна робота, письмове представлення підготовленого матеріалу	0-3,2
Тема 6. Соціально-психологічні особливості батьківського виховання: позитивний та негативний вплив			
Лекції (4 години)	<u>Стислий зміст.</u> Можливості реалізації виховного потенціалу сучасної сім'ї. Вплив стилю виховання на становлення особистості дитини. Типології стилів сімейного виховання. Психологічні бар'єри, що заважають сімейному вихованню. Соціальні детермінанти розвитку та прояву батьківської любові. Моделі батьківської любові на різних соціокультурних етапах розвитку суспільства (інфантицидний стиль, лишаючий стиль, амбівалентний стиль, нав'язливий стиль, соціалізуючий та допомагаючий стилі).	Участь в обговоренні, зворотній зв'язок	0-1,44

	<p>Психологічні особливості любові матері та батька. Поняття прийняття, прихильності і любов в контексті дитячо-батьківських стосунків. Типологія батьківської любові. Причини порушення батьківської любові. Проблеми дитячо-батьківських стосунків та благополуччя дитини в сім'ї. Характеристика неадекватного батьківського ставлення: потураюча гіперпротекція, домінуюча гіпопротекція, підвищена моральна відповідальність, емоційне відторгнення, жорстоке ставлення тощо. Причини неадекватного ставлення батьків до дитини (психолого-педагогічна некомпетентність батьків, некритично засвоєні стереотипи виховання, особистісні особливості батьків, особливості взаємин подружжя Жорстоке поводження з дитиною.</p>		
<p>Практичні заняття (2 години)</p>	<p>Тема. <i>Виховний компонент у дитячо-батьківських стосунках</i> <u>Стислий зміст.</u> Поняття батьківського виховання. Типології стилів сімейного виховання. Соціальні детермінанти розвитку та прояву батьківської любові: особливості, типологія, причини порушення. Поняття прийняття, прихильності і любов в контексті дитячо-батьківських стосунків. Неадекватне батьківське ставлення до дитини.</p>	<p>Участь в обговоренні, письмове виконання завдань, індивідуальні завдання</p>	<p>0-4,0</p>
<p>Самостійна робота (10,8 годин)</p>	<p><u>Стислий зміст.</u> Робота з науковою літературою, з наукометричними базами. Виконання рекомендованих вправ та психодіагностичних методик. Робота над презентаціями.</p>	<p>Навчальна робота, письмове представлення підготовленого матеріалу</p>	<p>0-3,2</p>
Тема 7. Порушення дитячо-батьківських стосунків			
<p>Лекції (4 години)</p>	<p><u>Стислий зміст.</u> Вплив порушень сімейних відносин на психічний розвиток дітей. Девіантне батьківство. Форми девіантного батьківства. Пояснювальні моделі походження девіантного батьківства.</p>	<p>Участь в обговоренні, зворотній зв'язок</p>	<p>0-1,44</p>

	<p>Профілактика девіантного батьківства. Девіантне материнство як психологічний феномен. Психологічні особливості неблагополучних сімей та їх типологія. Особливості батьківсько-дитячих відносин у соціально-неблагополучних сім'ях і їх вплив на розвиток дитини. Специфіка розвитку дитини у неповній сім'ї. Соціальна ситуація розвитку у неповній сім'ї. Особливості батьківсько-дитячих стосунків у неповних сім'ях. Типи поведінки матері в неповній родині. Одинокі батьківство. Причини та труднощі одинокого батьківства. Психологічна допомога дитині у ситуації розлучення чи втрати батьків. Феномен «недільного тата». Особливості розвитку дитини в алкогольній сім'ї. Специфіка психологічної допомоги соціально-неблагополучним сім'ям. Жорстоке поводження батьків з дітьми, вплив сімейного насилля на розвиток дитини. Родини з «групи ризику» по проблемі жорстокого поводження з дітьми. Види жорстокого поводження з дітьми в родині. Діагностичні ознаки фізичного, психологічного, сексуального насилля у дітей. Специфіка батьківсько-дитячих стосунків у сім'ї з жорстоким поводженням з дітьми. Особливості психічного розвитку дітей у таких сім'ях. Психологічна допомога дітям – жертвам насилля. Батьківсько-дитячі стосунки у сім'ях з дітьми з порушеннями психічного розвитку. Психологічні особливості прийомної сім'ї. Форми сімейного виховання дітей-сиріт, та дітей, що залишились без батьківського піклування. Мотивація прийомного батьківства. Психологічна готовність прийомних батьків до прийняття дитини в сім'ю. Динаміка</p>		
--	--	--	--

	психологічної адаптації дитини до нової сім'ї. Психологічний супровід замісних сімей. Психологічна допомога дітям, що потрапили у прийомну сім'ю.		
Практичні заняття (2 години)	Тема. Вплив порушень сімейних відносин на психічний розвиток дітей <u>Стислий зміст.</u> Девіантне материнство та батьківство: форми, моделі, профілактика. Психологічні особливості неблагополучних сімей. Специфіка розвитку дитини в різних типах сімей: неповній сім'ї, алкогольної сім'ї, з дітьми з порушеннями психічного розвитку, прийомній сім'ї тощо. Прийомне батьківство.	Участь в обговоренні, письмове виконання завдань, індивідуальні завдання	0-4,0
Самостійна робота (10,8 годин)	<u>Стислий зміст.</u> Робота з науковою літературою, з наукометричними базами. Виконання рекомендованих вправ та психодіагностичних методик. Робота над презентаціями.	Навчальна робота, письмове представлення підготовленого матеріалу	0-3,2
Тема 8. Сиблінгова позиція як фактор розвитку особистості дитини у сім'ї			
Лекції (2 години)	<u>Стислий зміст.</u> Характеристика відносин між дітьми у сім'ї. Виховання дітей у різних типах сімей. Проблеми відносин батьків з різними за віком дітьми: причини, можливості усунення. Хлопчик і дівчина в сім'ї. Психологічні особливості батьківсько-дитячих стосунків у сім'ї з однією дитиною. Порядок народження, стать і різниця у віці між дітьми в сім'ї. Розрізнення у сприйнятті батьками першої, другої, третьої і єдиної дитини. Психологічні особливості єдиної, молодшої, середньої та старшої дитини в сім'ї. Особливості психологічної позиції «молодших» та «старших» дітей у сім'ї. Суперництво дітей у сім'ї. Психологічні особливості близнюкової позиції. Вплив батьків на конкурентні стосунки в родині.	Участь в обговоренні, зворотній зв'язок	0-0,72
Самостійна робота (10,8 годин)	<u>Стислий зміст.</u> Робота з науковою літературою, з наукометричними базами.	Навчальна робота, письмове	0-3,2

	Виконання рекомендованих вправ та психодіагностичних методик. Робота над презентаціями.	представлення підготовленого матеріалу	
Тема 9. Прабатьки в системі дитячо-батьківських стосунків			
Лекції (2 години)	<u>Стислий зміст.</u> Взаємостосунки старшого та молодшого поколінь в родині. Етапи прабатьківства. Бабусі та дідусі в сімейній системі. Патологізуюче сімейне наслідування. Особисті відносини прабатьків та їх дітей та онуків. Функції прабатьків в сім'ї. Типи бабусь: «бабуся – жертва», «бабуся – суперниця»; гармонійні, далекі, символічні, індивідуальні; формальні, сурогатні батьки, джерело сімейної мудрості, затійники, відсторонені; «звичайні бабусі», «активні (захоплені) бабусі», «далекі (відсторонені) бабусі».	Участь в обговоренні, зворотній зв'язок	0-0,72
Практичні заняття (2 години)	Тема. <i>Дитина в системі родинних зв'язків</i> <u>Стислий зміст.</u> Роль сиблінгів у розвитку дитини. Позиція дитини серед братів і сестер як фактор розвитку особистості. Психологічні особливості єдиної, молодшої, середньої та старшої дитини в сім'ї. Прабатьки у системі сімейних взаємин. Особисті відносини прабатьків, їх дітей та онуків.	Участь в обговоренні, письмове виконання завдань, індивідуальні завдання	0-4,0
Самостійна робота (10,8 годин)	<u>Стислий зміст.</u> Робота з науковою літературою, з наукометричними базами. Конспектування, складання тезисів щодо додаткової літератури з вивченого матеріалу. Виконання психодіагностичних методик та вправ. Робота над презентаціями.	Навчальна робота, письмове представлення підготовленого матеріалу	0-3,2
Тема 10. Психодіагностика та корекція дитячо-батьківських стосунків			
Лекції (4 години)	<u>Стислий зміст.</u> Сучасні підходи до діагностики дитячо-батьківських відносин. Діагностика батьківсько-дитячих стосунків та стилю виховання. Діагностика батьківсько-дитячих стосунків з позиції дитини. Нерозвиненість батьківських	Участь в обговоренні, зворотній зв'язок	0-1,44

	<p>почуттів: діагностика, причини, корекція. Особливості запитів та види психологічної допомоги з проблем дитячо-батьківських стосунків. Напрямки, задачі та методи корекційної роботи в області дитячо-батьківських стосунків. Методи, техніки і процедури індивідуальної роботи з батьками та дітьми. Метод сімейного консультування: консультування сім'ї з приводу складностей у взаєминах з дітьми; консультування сім'ї з приводу психодинамічної неконгруентності особистості дитини; консультування сім'ї з приводу приниження гідності дитини, із суїцидальними та летальними тенденціями; консультування сім'ї з приводу соціальних і психічних відхилень у дітей. Методи системної терапії (циркулярне інтерв'ю, сімейна скульптура, рефлексуюча команда тощо). Групові методи психокорекції з проблемами дитячо-батьківських стосунків. Груповий психологічний тренінг. Особливості груп тренінгу батьківської ефективності.</p>		
<p>Практичні заняття (2 години)</p>	<p>Тема. <i>Форми та методи психологічної допомоги при розв'язанні проблем дитячо-батьківських стосунків</i> <u>Стислий зміст.</u> Методи психологічної діагностики дитячо-батьківських стосунків. Напрямки, задачі та методи корекційної роботи в області дитячо-батьківських стосунків. Специфіка використання індивідуальних і групових методів психологічної роботи з сім'єю.</p>	<p>Участь в обговоренні, письмове виконання завдань, індивідуальні завдання</p>	<p>0-4,0</p>
<p>Самостійна робота (10,8 годин)</p>	<p><u>Стислий зміст.</u> Робота з науковою літературою, з наукометричними базами. Конспектування, складання тезисів щодо додаткової літератури з вивченого матеріалу. Виконання психодіагностичних методик та вправ. Робота над презентаціями.</p>	<p>Навчальна робота, письмове представлення підготовленого матеріалу</p>	<p>0-3,2</p>
<p>Підсумковий контроль</p>		<p>залік</p>	

Критерії оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Шкала ЄКТС	Вимоги
90 – 100	A	Здобувач вищої освіти демонструє повні й міцні знання навчального матеріалу в заданому обсязі, необхідний рівень умінь і навичок, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях.
82 – 89	B	Здобувач вищої освіти допускає несуттєві неточності, має труднощі в трансформації умінь у нових умовах.
74 – 81	C	Здобувач вищої освіти допускає несуттєві неточності, має труднощі в трансформації умінь у нових умовах.
64 – 73	D	Здобувач вищої освіти засвоїв основний теоретичний матеріал, але допускає неточності, що не є перешкодою до подальшого навчання. Уміє використовувати знання для вирішення стандартних завдань.
60 – 63	E	Здобувач вищої освіти засвоїв основний теоретичний матеріал, але допускає неточності, що не є перешкодою до подальшого навчання. Уміє використовувати знання для вирішення стандартних завдань.
35 – 59	Fx	Незасвоєння здобувачем вищої освіти окремих розділів, нездатність застосувати знання на практиці, що робить неможливим подальше навчання.
0 – 34	F	Незасвоєння здобувачем вищої освіти окремих розділів, нездатність застосувати знання на практиці, що робить неможливим подальше навчання.